

FINSKA LITTERATUR-SÄLLSKAPET

Finska Litteratursällskapet grundades 1831. Det bedriver forskning i finska språket, den finska kulturen och det finska kulturarvet samt främjar medvetenheten om dem. Arkivet är beläget i Kronohagen i Helsingfors.

Sällskapet har byggt upp sina arkivsamlingar i nästan tvåhundra år.

Finska Litteratursällskapets arkiv består av samlingar av tradition och samtidskultur, litteratur och kulturhistoria. Totalt omfattar arkivet cirka tre hyllkilometer av material. Det äldsta materialet är fragment från 1300-talet, och de senaste tillskotten är svar till Finska Litteratursällskapets insamling av muntlig tradition denna vecka. Huvuddelen av materialet härrör från 1800- och 1900-talen. När det gäller besökarantal är Finska Litteratursällskapets arkiv det populäraste privata arkivet i Finland, vilket delvis återspeglar samlingarnas betydelse och efterfrågan på användning av dem.

Finska Litteratursällskapets arkiv får finansiering enligt lagen om statsbidrag till privata arkiv (1006/2006) och dess verksamhet övervakas av Riksarkivet. En del av finansieringen består av statsbidrag och en del av självfinansiering.

RUPIEN JA KIPUJEN MANAUS (BESVÄRJELSER MOT SKORV OCH SMÄRTA) – REINHOLD VON BECKERS SAMLING

Reinhold von Becker (1788–1858) var tidningsredaktör för Turun Wiikko-Sanomat och skapare av en grammatik för tidig finska. I slutet av 1810-talet samlade han in finskspråkig folktradition, bland annat besvärjelser i Rovaniemi och Kajanaland. Han överlät manuskripten till Finska Litteratursällskapet, som han också var med om att grunda 1831. Före den moderna medicinens genombrott försökte man bota sjukdomar på många olika sätt, till exempel genom besvärjelser och trollformler. Rupien ja kipujen manaus representerar en gammal tradition av att bota sjukdomar med hjälp av ordmagi. Reinhold Von Beckers samling hör till Tähtikokoelma (stjärnsamlingen) i Finska Litteratursällskapets arkiv.

Tähtikokoelma i Finska Litteratursällskapets arkiv innehåller några av Finlands äldsta manuskript över folktradition. Materialet i Tähtikokoelma är ursprungligen muntlig tradition som över hundra insamlarna tecknade ner i olika delar av Finland, Ingermanland och Karelen, och samlingen innehåller därmed handskriven material på alla dessa språk. I samlingen ingår dikter på kalevalamått och andra typer av muntlig tradition, såsom ordstäv och ordgåtor, och de första finska sagosamlingarna. Den mest kända insamlaren i Tähtikokoelma är Elias Lönnrot, känd för nationaleposet Kalevala.

Namnet Tähtikokoelma uppstod 1903, då man insåg att materialmängden var så enorm att katalogiseraren var tvungen att markera med en asterisk (*) de äldsta manuskriptsamlingar som han inte hann ordna. Sedan dess har ordet "tähti" (asterisk, stjärna) kommit att beteckna den äldsta och mest värdefulla delen av traditionssamlingen i Finska Litteratursällskapets arkiv. Tähtikokoelma har spelat en viktig roll för utvecklingen av det finska språket, den finskspråkiga litteraturen och den nationella identiteten sedan 1800-talet. Samlingen omfattar totalt 25 000 sidor. Materialet i Tähtikokoelma finns tillgängligt digitalt i Finska Litteratursällskapets tjänst Finna med sökordet "tähtikokoelma" på <https://finlit.finna.fi>

Bekanta dig med Tähtikokoelma!

Källa: Ordmagin – Reinhold von Beckers insamlingsresa från 1810-talet: Rupien ja kipujen manaus (Besvärjelser mot skorv och smärta)

Rupien ja kipujen manaus

Kipiä on kivussa olla,
Vaiva vammossa eleä,
Paha olla paisehissa:
Ruskearupinen neiti,
Paha paisetten emäntä!
Otappas orihin kyrpä
Varsan tannari tavota,
Sivalla sikosen kärsä,
Jolla ruskutat rupia
Jolla painat paisehita
Ihosta elävän miehen
Karvasta kavon tekemän
Emon tuoman ruumihista
Immin antaman ihosta.
Kun ei siinä liene kyllä;
Tuonne ma kipusi käskän,
Kirkon kiiltävän sivuhun
Sata lauan lappeahan
Tuhat malkosen malohon,
Jossa papit pauhoavat
Miehet messua pitäävät:
Siell' on luutonta lihoa,
Suonitonta pohkeata
Syä miehen nälkähisen
Haukata halun-alaisen,
Syyä ilman seästäätä
Haukata iortamata.
Kun ei liene siinnä kyllä;
Tuonne ma kipusi käskän
Keskellen kipu mäkeä
Kipu vuorenkukkulalle:

Kylä on keskellä mäkeä
Keto keskellä kyleä,
Kivi keskellä ketoa,
Reikä keskellä kiveä,
Joka on veänty veäntiällä -
Puhkastu purasimella,
Yhen sormen mentäväxi
Peukaloise mahuttavaxi,
Johon tuskat tungetahan
Korennolla koivusella
Teräksellä telkkimellä
Vaaja vaskisen nenällä.
Kun ei siinnä liene kyllä
Tuonne ma kipusi käskän
Pyrstöhön lohen punasen
Merihauin hartioihin,
Se sinut syvillen viepi,
Ulapoillen aukeillen
Loajoillen meren selillen,
Joss ei tunnu tuulen henki,
Eikä käy veen värinä:
Eikä käy veen värinä.
Tuonne ma kipusi käskän
Jäniksen makuu maillen
Poron poikima-sioillen,
Ketun tappu tanterillen,
Kun ei liene siinnä kyllä;
Tuonne ma kipusi käskän,
Suuhun rautasen matehen,
Joka virrassa venypi
Alla virran viehkuroipi

Kiven alla kiumaapi
Talven alla tauruaapi.
Kun ej siinnä liene kyllä;
Tuonne ma kipuja käskän
Kosken kuohuun kovaan
Veen vankan veäntymään.
Kun ej siinä liene kyllä;
Tuonne ma kipusi käskän,
Sorkillen sotihevosten,
Miesten tappo tanterillen.
Kuin ej siinnä liene kyllä
Tuonne ma kipuja käskän
Tuonne helvetin tulehen
Pahan vallan valkiahän,
Jost' ett pääse päivinäsi
Selviä sinä ikänä;
Jos ois päivät päästävässä,
Tähet taivon tahtomassa,
Tahi kuu kumartamassa,
Otavainen ottamassa,
Anomassa aurinkoinen.
Pyhi pois pyhät kipusi
Pyhät saastat sammuttele
Ihosta elävän miehen
Karvasta kavon tekemän,
Emon tuoman ruumihista
Immin antaman ihosta.
Vaikutan valantehista,
Puhun suulla luojan suulla
Herran hengellä hyvällä.